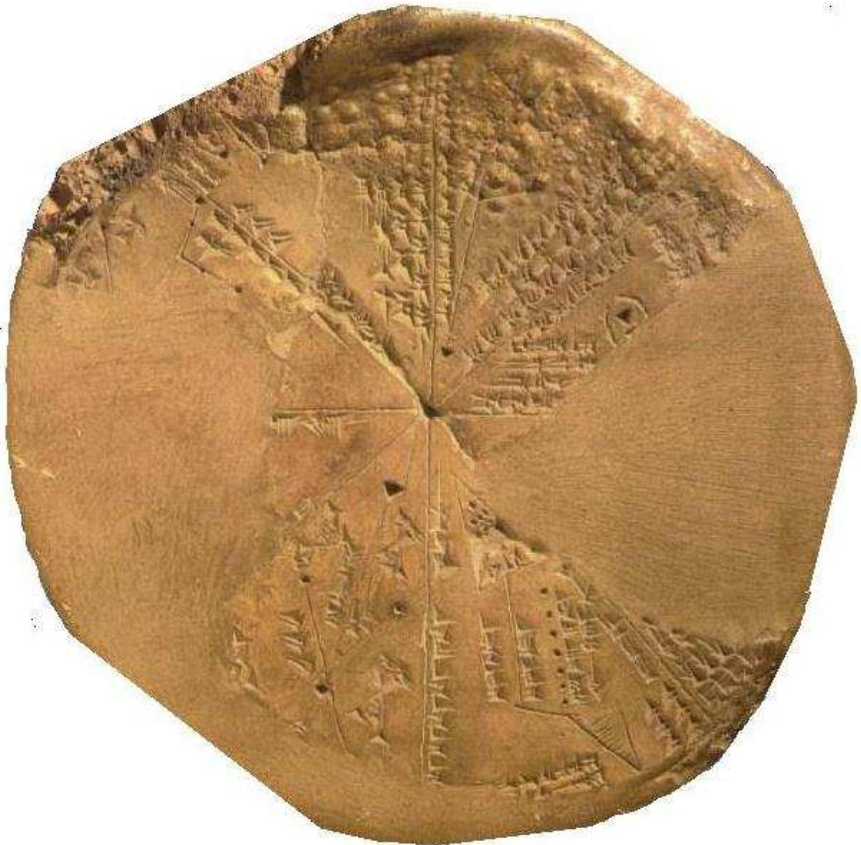

HURRİLER KHURRİTLER KÜRTLER

ALİ HUSEİN KERİM

HURRÎLER KHURRÎTLER KÛRTLER

ALÎ HUSEÎN KERÎM

Weşana

Înstîtuya Kurdî Ji bo Lêkolîn û Zanîst li Almanyayê-2004

Kitabın adı: HURRİLER
KHURRİTLER,
KÜRTLER

Kitabın yazarı: Ali Husein Kerim
Kapak grafîgi Ali Husein Kerim
Matbaa: Next Book – Constanta
Almanya Kürt Bilim ve Araştırma Enstitüsü
Înstîtuya Kurdî Ji bo Lêkolîn û Zanîst li Almanya
Körnerstr. 94, 58095 Hagen, Germania
www.enstituyakurdi.com
Copyright© 2014 Hemû mafên xwe parastî ye.
ISBNN: **3-960943-65-4**

Weşana

Enstîtûya Kurdî ji bo Lêkolîn û Zanîst li Almanya-2004

İÇİNDEKİLER

Önsöz	5
ADI TARİHE FARKLI BİÇİMLERDE YANSIYAN HALK HURRİLER	15
HURRİ ADININ ETİMOLOJİSİ	27
HURRİ MİTANNİ BİRLİĞİ	65
Umman Manda etimolojisi	73
HURRİ DİLİ VE LEHÇELERİ	79
HURRİ DİLİNİN ÖZELLİKLERİ	149
HURRİLER'DE DİN	149
GEÇMİŞTE HURRİLERİN DİNİNİN DIŞA ETKİSİ VE GÜNÜMÜZDEKİ İZLERİ	171
YUNAN MİTOLOJİSİNİN KAYNAĞI HURRİ MİTOLOJİSİ MİDİR?	185
HURRİ DİN VE KÜLTÜRÜNÜN TEK TANRILI DİNLERE OLAN ETKİSİ	193
TEVRAT, İNCİL VE KUR'AN'DA HURRİ GELENEĞİNDE HURRİLER	195
İBRAHİM İSMİNİN ETİMOLOJİSİ	197
CENNETTEKİ HURİLERİN İSİM KÖKENİ	198
ÊZDİLİK VE HURRİLER	199
HURRİLERDE EDEBİYAT	
1203	

KURDO'NUN DESTANI	203
HURRİLERDE MASAL	227
HURRİ-MİTANNİ DEVLETİNDE ORDU	239
BİBLİOGRAFİE	249

Önsöz

Böyle bir kitabı yazma düşüncesi “Kürtçe Etimolojik Sözlüğü” kitabını hazırlarken bende oluştu. Yazmaya başladığım ilk zamanlarda bazı çekincelerim vardı. O sıralarda “acaba başarabilir miyim” diye hep kendi kendime soruyordum. Çünkü Kürtler bir asırdan beri geçmişleri hakkında sistematik olarak yalan ve yanlış şeylerle dezinformasyona uğradılar. Dile kolay tam yüz yıl Kürtlerin geçmiş birikimleri hakkındaki araştırmalar ya yasaklı, ya inkârcı, ya da alaycı olarak karşılanıyordu. Hatta öyle vahim bir duruma ulaşmıştı ki, çok sayıda Kürt aydını da adeta dezinformasyon kervanının önünde giden “eşeğin” başını çeken bu trajik-komik tiyatronun “çılğın aktörleri” olma talihsizliğini yaşıyordu.

Tarih yazıcılığı, içerisinde abartıcılık, ayırıcılık, inkârcılık ve kendisini temel almacılık olmadığı koşullarda gerçeğe ulaşır. Tabiki bir de önyargıyla hareket etmemek çok önemlidir. Bilhassa kendisinin de bir parçası olduğu halkın tarihini araştırmak için kapsamlı ve gerçekçi olmak temel prensip olmalıdır.

Mucitler şüpheden hareketle bilim ve sanatı geliştirdiler. Alkimistler, binlerce yıldan beri diğer madenleri altın cevherine dönüştürme çabası yürüttüler. Bütün bu çabalar, kısmen de olsa gerçeğin nüvelerini de taşıyan birer hayaldi. Ama teknoloji ve bilgi çağında karbondan suni elmas yapıldı bile. Bu yüzden tarih yazıcılığında var olan şüphe ve hayaller bilgi çağındaki olanaklarla gerçek anlamını kavuşuyor denilebilir.

Halkların tarihi, elde edilen arkeolojik veya yazılı bulgulardan yola çıkılarak yazılır. Bu durum bir nevi bazı kalıntılar ve tarihsel olaylardan yola çıkarak gerçeğe

yakın bir tarih senaryosu hazırlamaya benzer. Kimin bıraktığı belge çoksa onun tarih senaryosu daha kolay hazırlanır. Bu bakımdan Sumer, Akad vb hakkında daha çok bilgi elde edilmiştir. Ama öte yandan, mağara ve kaya resimleri sayesinde proto-Hurrilerden insanlığın fotoromanı kalmıştır. Birisinde yazıcı kralı tanrı, bineğini de teyyare derecesine çıkarmış –ki bu bir Ortadoğu klasiğidir-, diğerinde ise yaşam görüldüğü ve anlaşıldığı biçimde basit çizgilerle ifade edilmiştir.

Bu kitapta herhangi bir tarihi senaryo hazırlamak ya da başka bir deyişle Hurrilerin tarihini yazmak gibi bir amacım yoktur. Sadece kültürel, dilsel, onomastik ve dinsel verilerden hareketle onların Kürtlerle olan ilişkisi ön plandadır.

Hurriler ile Kürtleri karşılaştırma düşüncesi bende M.Ö. III. bin yıllarından kalma bir yazıtı okurken belirginleşti denilebilir. Söz konusu metin “*Tiș-Atal endan Urkeš*” ‘Tiș-Atal Urkeš kralı’ diye başlıyordu. Metin besbelli Kürtçeydi ve beşbin yıl öncesine ait olmasına rağmen, günümüz Kürtçesine çok yakındı. Onu önce Kürtçeye çevirdim ve sonuç şöyle oldu: “*Tiș-Atal endam Urkeš*” İlk değişiklik *n* sesinin *m* sesine dönüşmesi biçiminde olmuştur. Her iki seste burundan çıktıkları için pek te büyük değişiklik sayılmazdı. Hurr. *endan* ‘kral, yönetici’ ismi başındaki *en-* ‘rab, yüce, büyük, sahip’ demektir. Modern Kürtçede bu tür anlamlar olduğu gibi korunuyor. Kurdî *înî/ênî* ‘kutsal gün, Cuma’, Kurdî *en* ‘en, daha, daha da, yüce’ demektir. Hurr. *-dan* ‘muktedir olma eki’ olduğu biliniyor. Kurdî *-dan* ‘muktedir olma soneki’ olarak halen çok yaygın olarak kullanılıyor. Özellikle fiillerin işlevi konusunda adeta olmazsa olmaz bir sonektir. Örneğin: *hildan* ‘almak’, *berdan* ‘bırakmak’,

avdan ‘sulamak’, *gavdan* ‘adımlamak’, *bazdan* ‘kaçmak’ vb. binlerce örneği vardır. Hurr. *endan*, modern Kürtçede *endam* ‘üye, mesul, yetkili, seçilmiş’ olarak telafuz ediliyor.

Urkeş, Güneybatı Kürdistan’da Amudê şehri dolaylarında bulunur ve modern ismi Tel Mozan’dır. Kuruluş noktası Güneybatı Kürdistan olduğuna göre, kitâbenin de en başta Kürtçenin Güneybatı veya batı şivesine göre çözmek gerekirdi. “Tiş-Atal endan Urkeş” ile başlayan metin Afrin, Antep, Maraş, Kayseri, Sivas, Urfa’nın batı kısımları, Adıyaman ve Malatya’da konuşulan Kürtçe ile birebir uyuyor. Örneğin: Maraş şivesine göre : *Tasê Eto endamê Urkeş* olarak okunur. Çünkü bilhassa batı Kürdistan yörelerinde isimler kısaltılarak söylenir. Kürtler Sami kökenli isimler almadan önce, kısa isimler kullanıyordu. Standart Kürtçeye göre ise: *Tesoyê Ato, endamê Jor kaşî* ‘Ato oğlu Taso tepe üstündeki mesul’ anlamını verir. Doğal olarak *Tiş-Atal* ve *Urkeş* isimlerinin de birer anlamı vardır. Bunlar kitap içerisinde metnin tamamı içerisinde ele alınmıştır.

Yaşadığımız dünyada İnsanlığın kesintisiz olarak günümüze kadar devam eden en eski kayıtlı tarihine rastlanılan coğrafyalardan birisi de Kürdistan’dır. Kürdistan’ın bir çok yerinde Paleolitik, Mezolitik, Neolitik ve ondan sonra günümüze kadar devam eden insanoğlunun geçirdiği tüm evreler kesintisiz olarak devam etmiş ve bu gerçeklik arkeolojik bulgularla kanıtlanmıştır. Kürdistan denilen coğrafyadaki kesintisiz yaşamın başlangıcından günümüze kadar varlığını sürdüren halk olan Kürtlerin tarihini anlamak için, hayatın her alanında Hurriler ile olan bağlarını ortaya

ıkarmak kaçınılmazdır. Sadece Kürt değil, aynı zamanda Anadolu, Kafkaslar ve Yakın Doęu'da yaşamış olan halkların tarihini ve sosyo-kültürel geleneklerini sağlıklı bir biçimde anlamak için Hurrilerin tarihini araştırmak çok önemlidir.